

Om verbeeldingryk te lewe: Verbeelding in die pastorale narratiewe terapie en die teologie van Walter Brueggemann

N A Louw & J C Müller¹
Departement Praktiese Teologie
Universiteit van Pretoria

“The greatest tragedy that can befall us is to go unimagined.”²

Abstract

Living imaginatively: Imagination in the pastoral narrative therapeutic approach and the theology of Walter Brueggemann

The article focuses on the relevance of Walter Brueggemann’s work for the pastoral narrative therapeutic approach. The concept of imagination and its use in both pastoral narrative therapy and Brueggemann’s work are described. Case studies are submitted as possible descriptions of how imagination in pastoral narrative therapy can be “funded” by Brueggemann’s insights. It is followed by cursory remarks on the possible relevance of Brueggemann’s use of the concept imagination for the pastoral narrative therapeutic approach.

1. “THE SAME THING IS HAPPENING ON BOTH SIDES OF THE STREET”

Met ’n eerste lees of luister val dit op hoeveel raakpunte daar oënskynlik bestaan tussen die pastorale narratiewe terapie en die werk van die Ou Testamentikus Walter Bruegge-

---

¹ N A Louw is predikant van die NG Kerk Windhoek-Oos en is ’n student in die MA (pastorale gesins-terapie)-kursus. Hy werk onder leiding van prof J C Müller van die Departement Praktiese Teologie, Universiteit van Pretoria.

² Monday, soos aangehaal deur Riegert (Coertze 1992:3).

mann. Dít roep dadelik die vraag na vore of daar werklik raakpunte is, en indien wel, op watter moontlike maniere die pastorale narratiewe terapie en die werk van Brueggemann mekaar kan aanvul en by mekaar kan leer.

In 'n onderhoud met die oog op 'n byeenkoms van die “Association for Clinical Pastoral Education” merk Brueggemann op: “I think that those of us who teach texts are expected to understand what CPE people do, but it’s kind of a one way street. I think it’s time for CPE people to pay attention to what’s happening in the text disciplines because the same thing is happening on both sides of the street.” (Patton 1994:29)

In hierdie artikel word gepoog om iets van die “same thing” waarvan Brueggemann praat, te beskryf deur te fokus op hoe die begrip “verbeelding” in die pastorale narratiewe terapie sowel as deur Walter Brueggemann gebruik word. Omdat die artikel geskryf word uit die hoek van die pastorale narratiewe terapie, is die vraag veral na die moontlike relevansie wat die gedagtes van Walter Brueggemann vir die pastorale narratiewe terapie kan hê. Daar word gekies vir “verbeelding” omdat dit as 'n sentrale begrip (“the quintessential human act” – Patton 1994:32 en “crucial ingredient” – Brueggemann 1997:67) in die werk en denke van Brueggemann beskou kan word. (Kyk ook Brueggemann 1986:80 en Bartholomew 1998: 99-100 – “Brueggemann has long insisted on the role of imagination in Biblical interpretation.” en “... proposes an epistemology which privileges imagination”.)

2. VERBEELDING IN DIE PASTORALE NARRATIEWE TERAPIE

2.1 'n Beskrywing

Uit ons ervarings uit die verlede en die hede projekteer ons beelde van hoe ons bestaan in die toekoms sal wees. Deur verbeelding oriënteer ons ons, teken ons 'n padkaart vir die toekoms, verbeel(d) ons ons 'n nuwe werklikheid, kyk ons dieper, sien ons meer. Nuwe verbindings, patrone en relevansie word tussen sake geplaas wanneer die toekoms ('n toekomsverhaal) verbeel(d) word. Deur hierdie nuwe verbindings en patrone word ervaring, die werklikheid, as 't ware in 'n ander raam geplaas. Só word nuwe realiteite na vore geroep, nuwe interpretasiemoontlikhede geskep, wat nie moontlik sou wees slegs

met behulp van logiese beredenering nie. Müller (1996:135) haal Putman aan om te verduidelik hoe die “ek” verskillende, selfs kontrasterende posisies ten opsigte van die werklikheid kan inneem en hoe die verskillende ek-posisies dan met mekaar in gesprek kan tree, sodat nuwe betekenis ontstaan wat nie vantevore bestaan het nie. White (1986:172) benut ook iets hiervan wanneer hy gebruik maak van “double or multiple comparison”, om gesinne in terapie te help om nuwe moontlikhede raak te sien, nuwe verbande te lê. Penn (1985, 299 e v) dui aan hoe gesinne deur “feed-forward” en “future questions” begelei kan word om verskillende moontlike alternatiewe vir hulle “dilemma” te verbeel(d). Dit gee aan die familie ’n idee van hulle eie verbeeldingryke potensiaal met die oog op nuwe oplossings.

2.2 Verbeelding en verandering

Verbeelding in die pastorale narratiewe terapie maak verandering moontlik omdat dit tot herinterpretasie en rekonstruksie van die werklikheid lei. Dit gee weer aanleiding tot ’n herontdekking van waardes waardeur ’n nuwe vertel van die verhaal moontlik word (Müller 1996:122, 138-139). Die herinterpretasie van die verlede word ’n uitnodiging om die toekoms te verbeel(d): “’n Mens verander na ’n toekomsbeeld toe.” (Müller 2000:42). En: “Die verbeelding van ’n toekomsverhaal is ’n kragtige middel tot verandering in die hede. Daardeur kan mense weer gehelp word om motivering, opgewondenheid en doelgerigheid te herwin.” (Müller 2000:99).

Die oplossing van mense se probleme lê normaalweg ver buite die bereik van die terapeut. Daar is dikwels nie ’n voor-die-hand-liggende oplossing of ontknoping nie. Die lewe is selde enkelvoudig en maklik, dit is vol verrassende, onvoorspelbare wendinge. Trouens, dit is waarskynlik beter om in die terapeutiese situasie die voor-die-hand-liggende, die logiese oplossings te identifiseer en dan nie hoop daarop te bou nie. Om eerder rekening te hou met die onontginde en verrassende moontlikhede, met verbande wat nog nie vantevore gelê is nie (Müller 2000:51, 61). Dit vra vir ’n benadering wat ruimte laat vir meer as logika en logiese redenasies. Daarom het die pastorale narratiewe terapie minder met diagnoses en strategieë te doen en meer met kreatiwiteit en verwagting. “Dit is tipies van kreatiwiteit dat dit juis na vore kom wanneer die bewustelike oordeel plek maak vir naïwiteit, spelerigheid en kinderlike onskuld.” (Müller

2000:65) – almal begrippe wat gedy in ’n verbeeldingryke ruimte, waar rekening gehou word met die krag van die onbewuste. Die voer van ’n pastorale gesprek is meer ’n kuns as ’n wetenskap (Müller 2000:65) en daarom sê Freedman en Combs (1996:93) dat dit vir ’n terapeut nodig is om te dink soos “a novelist or screenwriter.”

Verbeelding speel ’n baie belangrike rol in die fasilitering van omstandighede vir die identifikasie van “unique outcomes” (“experiences that would not be predicted by the plot of the problem-saturated narrative”) en die deur oopmaak na alternatiewe verhale (vgl Freedman en Combs 1996:67-68; White en Epston 1990:16). Verbeelding maak diegene wat betrokke is by die terapeutiese situasie sensitief vir nuwe inligting of ’n nuwe kyk op sake, wat weer aanleiding gee tot nuwe idees en response en die ontdekking van nuwe oplossings (“news of difference” – White 1986:172).

2.3 Verbeelding en metafore

In die pastorale narratiewe terapie word metafore gebruik veral omdat verbeelding gebruik maak van metafore. Die unieke ervaring van mense, waarvan die betekenis altyd gedeeltelik ontwykend is, kom tot uitdrukking in metafore. Die gebruik van metafore kan die ontwykende betekenis toeganklik maak (Müller & Maritz 1998:67). Metafore het nie ’n vaste betekenis nie en die uitwerking daarvan kan nie voorspel word nie. Só stimuleer metafore op hulle beurt weer verdere verbeelding, en word nuwe moontlikhede van interpretasie geskep.

2.4 Verbeelding en storie

Die verbeelding van ’n ander, beter toekoms, is ten diepste ’n geloofsaak (Müller 2000:102). Die herinterpretasie en die konstruksie van nuwe verhale aan die hand waarvan ’n toekoms verbeel(d) word, skep ruimte om in die lig van die *storie* van God, met mense, te herinterpreteer en rekonstrueer (Müller, 2000:71). Hierdie herinterpretasie “should rightly be grounded in dialogical interaction with the primary images and themes of the biblical and Christian story” (Gerkin 1991:59), sodat ’n mens se lewe gevorm word aan die hand van die beelde, temas, waardes en ideale van daardie *storie*. Verandering vind plaas deurdat (in dialoog met die eie storie) ’n lewe verbeeld word in terme van die ideale s(S)torie. “Mense moet nie net gehelp word om tot verhaal te kom nie, maar om

tot *verhaal* te kom” (Müller 1996:86), om hulle eie verhaal so te vertel dat deel vorm van dié *verhaal*. Die *verhaal* veronderstel dus nie ’n ekstra, aparte aspek van ’n mens se verhaal nie, dit is die wyse waarop die verhaal deurlig word (Müller 1996:86). Hiervoor is “teologiese verbeelding” noodsaaklik (Müller 1996:177).

2.5 Verbeelding as epistemologiese benadering tot die werklikheid

Dat verbeelding ’n belangrike komponent van die pastorale narratiewe terapie is, hang saam met die feit dat ons in hierdie terapeutiese beweging te make het met ’n epistemologiese benadering tot die werklikheid (Müller 2000:55) wat rekening hou met die feit dat “many, if not most, of the normative decisions of everyday life are made more in the mode of intuition - the exercise of imaginative common sense. Ordinary life tends to be governed more by the imagination than by reason...” (Gerkin 1991:67).

3. VERBEELDING IN DIE TEOLOGIE VAN WALTER BRUEGGEMANN

3.1 Beskrywing

Brueggemann (1993 [Texts]: 13) beskryf verbeelding as “the human capacity to picture, portray, receive, and practice the world in ways other than it appears to be at first glance when seen through a dominant, habitual, unexamined lens” en “to dare a new phrase, a new picture, a fresh juxtaposition of matters long known” (Brueggemann 1989:109). Hy gebruik ’n aanhaling uit 1 Korintiërs 7:29-31 om te illustreer wat hy met verbeelding bedoel.

Ek bedoel dít, broers: die tyd is min. Van nou af moet dié wat getroud is, leef asof hulle nie getroud is nie; en dié wat bedroef is asof hulle nie bedroef is nie; en dié wat bly is asof hulle nie bly is nie; dié wat iets aankoop, asof hulle dit nie besit nie. Ja, dié wat met die dinge van die wêreld te doen het, moet leef asof hulle daar niks aan het nie, want hierdie wêreld soos ons hom ken, is aan die verbygaan.

(Brueggemann 1993 [Texts]:14)

Hy verduidelik dat verbeelding nie bloot verstaan moet word as “asof” in die sin van iets “contrary to fact” nie, maar dat die “asof” gelees moet word in die sin van “as”. Byvoorbeeld: Dié wat getroud is moet leef as mense wat nie getroud is nie, dié wat bly is as mense wat nie bly is nie. Hierdie “as” van die verbeelding hou na sy oordeel rekening met die verbeelde werklikheid as werklikheid. Hierdie verbeelde “as” het volgens hom twee funksies. (1) ’n Kritiese funksie wat nie sommer die werklikheid soos dit deur almal aanvaar word, aanvaar net omdat almal dit só aanvaar of met verloop van jare só daaraan gewoond geraak het nie. (2) ’n Positiewe funksie, wat inhou dat ooreenkomstig die “as” van die verbeelding geleef word (“as though it were not ‘as’ but ‘is’ ... That is, the act of ‘as’ proceeds to a new ‘is’.” (Brueggemann 1993 [Texts]:14) Hy verduidelik dit verder aan die hand van ’n voorbeeld uit *A chain of voices* deur André P Brink. (Brueggemann 1993 [Texts]:99 [Voetnoot 57]). In dié verhaal hoor slawe die gerug dat hulle bevry gaan word. Op grond van die gerug tree hulle op as mense wat reeds bevry is, kom hulle in opstand en maak hulle hulle eienaars dood. Verbeelding is om op te neem wat verbeeld word, te leef volgens dit wat verbeel(d) word. Dit maak die (op)neem van inisiatief in die herdefiniëring van die werklikheid moontlik, maak dat die werklikheid anders opgeneem word. “Reality ... is no longer a fixed arrangement ... but is an ongoing, creative, constitutive task in which imagination ... has a crucial role to play” (Brueggemann 1993 [Texts]:17). En die wêreld wat dikwels as vanselfsprekend aanvaar word, is ’n verbeelde konstruksie, wat beteken dat dit ook anders verbeel(d) kan word, anders gekonstrueer kan word. Verbeelding is dus aktief en konstruktief.

3.2 Verbeelding, die Bybelse teks, en God

Die wêreld word verbeel(d) “through the rhetoric of this text” (Brueggemann 1993 [Texts]:14). “The biblical text, in all its odd disjunctions, is an offer of an alternative script ...” (Brueggemann 1995:320). Hy verduidelik dat in ’n postmoderne situasie die teks nie meer kan dien om ’n “grand scheme or a coherent system” vir die wêreld daar te stel nie, maar “to fund imagination” deur “the voicing of a lot of little pieces out of which people can put life together in fresh configurations” (Brueggemann 1993 [Texts]:19-20) en “out of which a new world can be imagined” (Bartholomew 1998:101). Dit is die teks

wat ons uitnooi “to *retell* our life” (Brueggemann 1993 [Biblical perspectives]:131), want “The biblical text is the articulation of imaginative models of reality” (Brueggemann 1993 [Biblical perspectives]:8). Brueggemann (volgens Patton 1994:30) beskou die Bybelteks dan ook nie as “closed and fixed” nie, maar as “live, open, unstable and tense”, soos mense.

Die krag (“generative, transformative capacity” – Brueggemann 1993 [Biblical perspectives]:11) van die Bybelse teks, die varsheid en nuutheid, die wonder daarvan, is geleë in God en die feit dat dit van God vertel. (Brueggemann 1991:29 ev) Dit is Hy wat die nuwe moontlik maak. ’n Sentrale saak vir Brueggemann (1986:73) is dat God die Een is wat in die eerste plek verbeel(d) en verbeelding moontlik maak. God het verbeeldingsvlugte oor ons, Hy verbeel(d) ons na sy beeld, om te wees wie Hy ons bedoel om te wees. Daarvan vertel die Bybelse teks. Daarom kan ons ons ’n wêreld vol nuwe, ander, alternatiewe moontlikhede verbeel(d). “We are in the image of the One who keeps imagining us” (Brueggemann 1986:80). Juis hier lê die krag (“infinite power” – Brueggemann 1986:74) van verbeelding wat ’n wêreld oproep wat méér is as enige padkaart wat ons kan teken of ons kan verbeel(d). Dit is presies om hierdie rede dat dit die daad van verbeelding is “which offers and receives a new world” (Brueggemann 1986:80).

3.3 Verbeelding en metafore

Volgens Bartholomew (1998:102) beskou Brueggemann die Bybel as ’n “army of metaphors”. Dít is omdat die Bybel vertel van ’n God wat “hidden, free, surprising, characteristically elusive” is en wat “refuse to be caught in any verbal formulation” ... “no single metaphor can say all that Israel needs to say about their God.” (Brueggemann 1997:231). Die gebruik van metafore veroorsaak dat “speech is kept open, in the awareness that ... Yahweh resists any articulation that gives excessive closure” (Brueggemann 1997:70) en “allow for the richness, diversity, and variegated character of Yahweh” (Brueggemann 1997:71). Terselfertyd getuig die gebruik van metafore van die “playful, open quality of Israel’s most serious speech and its theological imagination” (Brueggemann 1997:70). Dat die Bybel in metafore kommunikeer voed nie alleen die verbeelding nie, maar nooi ook uit tot verbeelding.

3.4 Verbeelding en verandering

Vir Brueggemann lei verbeelding tot verandering. Hoe verbeelding en verandering met mekaar skakel, word duidelik wanneer hy van verbeelding praat as “counterimagination”, wat mense laat vrykom van die voor-die-hand-liggende (“powerful grip of Babylon”; “the world of the empire” – Brueggemann 1988:46-47). Die verbeelde “as” word deur hom verstaan as ’n alternatief, ’n “counter-as to the long accepted”, wat ’n alternatiewe lewe, alternatiewe optrede, verandering (“imaginative world-making that enacts a world more credible than the world of the empire” – Brueggemann 1998:101), moontlik maak (Brueggemann 1993 [Texts]:12).

Verandering vind plaas deurdat Bybelse verhale waarna geluister word mense bewus maak van nuwe, ander modelle, beelde, moontlikhede oor hoe die lewe inmekaarsteek, van nuwe of ander verbande wat gelê kan word. Só – deur blootstelling aan die storie van die teks, deurdat die teks by ’n mens se “zone of imagination” uitgebring word (Brueggemann 1993 [Texts]:62-64) – word die verbeelding op loop gesit oor hoe God vandag tussen ons is en kan wees. Só stukkies vir stukkies en bietjies vir bietjies word ’n nuwe wêreld gekonstrueer, leer mense anders kyk en die werklikheid anders opneem. Bybelse verhale verryk, stimuleer (“fund”) verbeelding sodat “We imagine it all differently. We ‘take’ it all differently. When we ‘take’ it and imagine it differently, we can (and will) act differently ...” (Brueggemann 1993 [Texts]:56). Verandering by mense kom nie deur onderrig nie, maar die diepste van menswees word bereik deur beelde, stories, metafore en frases “that line out the world differently” en wat vra vir “playfulness, imagination, and interpretation” (Brueggemann 1998:110), die “enactment of a drama” (Brueggemann 1995:324-325).

3.5 Verbeelding as epistemologiese benadering tot die werklikheid

Om te ken is vir Brueggemann “essentially imaginative” en daarom beskou hy verbeelding as “a valued practice of epistemology”, ’n “valid way of knowing” (Brueggemann 1993 [Texts]:13). Hy weet natuurlik dat verbeelding “is available for distortion but asserts that it is no more available for distortion or less reliable for knowing than is reason, a long-trusted practice in theological reflection” (Brueggemann 1995:324). Alle kennis, die wêreld wat as gegewe aanvaar word, is ’n verbeelde konstruksie.

3.6 Ten slotte

Vir Brueggemann (1986:79) gaan dit dus oor verbeelding van 'n spesifieke soort, verbeelding gewortel in die goeie nuus van 'n handelende, lewende God wat praat en omgee en bevry “from and out beyond our nightmarishly constructed worlds ...”

4. GEVALLESTUDIES

Uit wat reeds beskryf is, is dit duidelik dat daar werklike raakpunte is in die manier waarop die pastorale narratiewe terapie en Walter Brueggemann verbeelding benut, dat Brueggemann se gedagtes beslis relevansie het vir die pastorale narratiewe terapie. Vervolgens word gevallestudies beskryf wat moontlik iets hiervan kan vertel. Dit word nie aangebied met die oog op veralgemende opmerkings wat oral en altyd só sal geld nie, maar as 'n spesifieke kyk op 'n spesifieke snit van die werklikheid.

4.1 “Empowerment”

Ansa³ het my (A L) kom spreek terwyl sy met vakansie in die omgewing was. Sy is 'n getroude dame in haar vroeë dertigerjare. Sy word reeds twee jaar deur 'n psigiater vir anoreksia behandel. Sy beleef hierdie behandeling nie positief nie. Sy was alleen met vakansie en hulle is kinderloos. Sy het die afspraak dus alleen nagekom. Sy is 'n Cristin, maar het ten tyde van die besoeke nie kerklik meegeleef nie en het volgens eie getuienis nie veel van 'n verhouding met God gehad nie.

Nadat (in die tweede gesprek) aan die hand van haar verledeverhaal⁴ en “unique outcomes” (Freedman & Combs 1996:67-68) 'n toekomsverhaal gekonstrueer is (wat verband gehou het met haar verhoudings – met haar man, gesin van oorsprong en kollegas), het ek as terapeut die indruk gekry dat sy haar nie méér kon verbeel as wat sy geken en gewoond was nie, naamlik om uitgelewer te voel aan die mag van anoreksia, asof sy haar – ten spyte van die konstruksie van 'n toekomsverhaal en identifikasie van “unique outcomes” – nie kon indink, kon in-verbeel, in iets anders as haar huidige

---

³ Fiktiewe naam

⁴ Vir die vyf “dansbewegings” (Die *noodverhaal* word vertel. Die vertel van die *verledeverhaal* wat help om die *verduisterde toekomsverhaal* te bepaal. *herstrukturering* van die verledeverhaal, waaruit 'n nuwe toekomsverhaal *gerekonstrueer? verbeel(d)* word) van die pastorale narratiewe benadering soos beskryf deur Müller, kyk Müller 2000:72 e v.

situasie nie. Daarop het ek (op die ingewing van die oomblik?) gevra of ek vir haar 'n storie mag vertel en het ek met haar toestemming die verhaal van Gideon (Rigters 6-9) vir haar vertel. Ek het hierdie verhaal gekies omdat dit by my opgekom het, ek daaraan herinner is, deur die loop van die twee terapeutiese sessies.

Die verhaal is vertel sonder dat die Bybel as sodanig hanteer is. Niks is verduidelik nie, geen “boodskappe” is geïdentifiseer nie, geen toepassings is gemaak en geen kom-mentaar is gelewer nie (Brueggemann 1993 [Texts]:71). Die verhaal is gewoon vertel soos ek dit onthou het. Tog het ek deur die loop van die vertelling agtergekom dat die terapeutiese sessies en wat daar plaasgevind het as 't ware in die verhaal ingewurm het sodat die verhaal tog op 'n spesifieke manier vertel is en deur die loop van die vertelling die volgende beklemtoon is:

- Die geweldige en vernietigende mag van die Midianiete.
- Die oënskynlike magteloosheid, uitgelewerdheid, van die Israeliete, wat die vlag van verwoesting blykbaar gewoon oor hulle laat spoel het.
- Hoe God besluit het om iets daaraan te doen en vir Gideon roep, om teen die Midianiete op te staan, maar Gideon homself nie sien as ideale kandidaat nie.
- Blykbaar was al wat Gideon van God onthou het, dat God die Israeliete vergeet het.
- Uiteindelik gehoorsaam Gideon die opdrag, maar word sy 32 000 manne verminder tot 300 wat die oormag van 135 000. Midianiete die stryd moet aansê. Net vir ingeval Gideon-hulle dalk kan dink dat hulle uit eie krag die oorwinning behaal het.
- Hoe Gideon tussen al die baie tente in die kamp van die Midianiete heel “toevallig” buite 'n tent beland waar hy 'n gesprek afluister waaruit af te lei is dat die Midianiete bang is vir Gideon en sy manne.
- Hoe die finale veldslag plaasvind sonder dat Gideon en sy manne wapens in hulle hande het. Hulle blaas eintlik maar net op hulle ramshorings om die oorwinning van God aan te kondig en die fakkels help hulle om te sien hoe die Midianiete mekaar doodmaak. Al wat hulle uiteindelik hoef te doen, is om te kyk hoe die Here veg en om dan uiteindelik agter die oorwonne vyand aan te jaag tot hulle oor die landsgrense is.

Ná agt maande het ek 'n telefoniese opvolggesprek met haar gehad. Sy spreek steeds die psigiater, maar is positief oor die behandeling en oor vordering. Alle verhoudings waarin sy staan (met haar man, haar gesin van oorsprong en by die werk) het verbeter en sy en haar man skakel aktief in by die plaaslike gemeente. Op 'n vraag of sy die terapeutiese sessies en die vertel van die verhaal onthou, het sy onomwonde “ja” geantwoord en op 'n vraag wat na haar oordeel daar gebeur het, wat die verhaal se rol in terapie was, antwoord sy met “empowerment.” Sy verduidelik dan dat die verhaal haar moed gegee het, “empower” het, om gestalte te gee aan die toekomsverhaal wat tydens die terapeutiese sessies gekonstrueer is. In terme van hierdie artikel sou dalk gesê kon word dat die Bybelse teks haar verbeelding wakker gemaak het, haar verbeelding verryk, gevoed het.

4.2 “As ek en jy mekaar oor drie jaar sou raakloop ...”

Hanna⁵ is 'n dame in haar vroeë dertigs, 'n ma van twee kleuters. Sy kom onversorg, ongemotiveerd en depressief voor. Sy is moedeloos, alles voel vir haar te veel. Haar “skouers hang”. Deur die loop van ons gesprek huil sy dikwels. Sy het my (A L) kom spreek op aanbeveling van 'n vriendin van haar. Sy en haar man ondervind erge huwelikskonflik. Hy is baie kort van humeur, het haar al aangerand en hy weier – volgens haar – om enige verantwoordelikheid vir die opvoeding van die kinders te aanvaar. Hulle kommunikeer selde en sy het geen seggenskap in hoe hulle finansies spandeer word nie. Elke keer wanneer sy iets moet aankoop, moet sy hom eers vra en presies verduidelik waarom dit nodig is en hoekom dit soveel kos as wat dit wel kos. Sy is kerklik meelewend, maar hy glad nie. Hulle het weinig in gemeen. Na die onderhoud het sy nie weer 'n afspraak vir 'n opvolgonderhoud gemaak nie. Ongeveer nege maande later het sy my gekontak en 'n afspraak gemaak.

Ek kon my oë nie glo nie. Sy was goed versorg, fier en regop, haar oë het geblink en sy het voorgekom soos iemand wat weet waarheen sy op pad is. Alhoewel sy en haar man se huwelikskonflik nie opgelos is nie en hulle steeds probleme met kommunikasie het, gaan dit aansienlik beter. Hulle spreek 'n sielkundige om hulle met hulle kommunikasie te help. Hy rand haar nie meer aan nie, ondervind nie meer soveel woedebuie nie en het op eie inisiatief begin om deel te hê aan die opvoeding van die kinders. Hy het

---

⁵ Fiktiewe naam

ook – op eie inisiatief – by kerklike aktiwiteite begin inskakel. Sy het ’n halfdag-werk aanvaar en dra by tot die gesinsinkomste en voel nie meer ekonomies so afhanklik nie.

Ek kon my verbasing nie wegsteek nie. Op my navraag het sy my herinner dat ek tydens die eerste onderhoud iets gevra het wat min of meer soos volg geklink het: “As ek en jy mekaar oor drie jaar sou raakloop en jy sou vertel dat al vandag se probleme suksesvol hanteer en jy en jou man se verhouding uitgesorteer is, wat sou alles deur die loop van die volgende drie jaar moes gebeur sodat jy dit vir my sal kan sê? Wat sou alles deur die loop van die volgende drie jaar moes gebeur sodat jy oor drie jaar kan getuig dat jou probleme hanteer en julle verhouding uitgesorteer is?” Dié vraag, sê sy, het haar verbeelding aan die gang laat kom, wat uiteindelik uitgeloop het op wat ek nou voor my sien en, ja, sy het eintlik net die afspraak gemaak om my te vertel.

Tydens die eerste onderhoud was die Bybel of ’n teks uit die Bybel nooit ter sprake nie. Daar was nie ’n spesifieke gedeelte ter sprake wat op daardie oomblik verbeelding kon voed nie. God was nooit eksplisiet ter sprake nie. Tog het ek die indruk dat hierdie dame nie maar net tot verhaal gekom het nie, sy was besig om tot *verhaal* te kom. Sy het haar lewens storie begin verstaan as deel van God se *storie* en daarom het sy verbeeldingryk gekies om nie langer haar lewensverhaal aan die hand van die dominante verhaal (tot op daardie stadium) te vertel nie, maar vanuit God se moontlikhede/betrokkenheid in haar lewe ... selfs al het dit nie eksplisiet só ter sprake gekom nie.

Die punt is gewoon dat verbeelding (as teologiese konsep) ook só werk, in die terapie dalk meer dikwels só werk soos hier beskryf is. Dat voeding van haar verbeelding aan die hand van ’n teks dalk op ’n ander tyd en plek plaasgevind het en my verbeeldingryk laat optree, al kan ek die teks en die tyd of plek nie meer onthou nie. Dat dit selfs aan die hand van ’n aantal tekste, oor ’n tydperk, my eie lewens storie kan laat verbeel(d) en laat leef sodat ek optree ooreenkomstig hierdie “nuwe” verhaal.

5. SLOTOPMERKINGS

Sonder om enigsins aanspraak op volledigheid te maak, en onder die besef dat hierdie artikel ook maar net ’n perspektief bied, sou die volgende moontlik oor die relevansie van die gedagtes van Brueggemann vir die pastorale narratiewe terapie opgemerk kan word:

- 'n Uiteers belangrike bydrae van Brueggemann is die feit dat hy verbeelding teologies fundeer (Paragraaf 3.2). Verbeelding is 'n teologiese handeling. Juis daarom is verbeelding “the quintessential human act” (Patton 1994:32). 'n Volgende baie belangrike saak is die manier waarop hy aandui dat verbeelding tot verandering (vernuwing) lei, dat dit 'n kragtige bron tot verandering (vernuwing) is. Indien hierdie twee punte met mekaar saamgelees word, beteken dit dat God uiteindelik die Een is wat die verandering (vernuwing) bewerk.
- Verbeelding as teologiese handeling skep ruimte vir die insig dat verbeelding en geloof alles met mekaar te make het, dat gehoorsaamheid aan God volg op verbeelding en dat die “eyes of faith may well depend on the eyes of imagination” (Abernethy en Mayher sa:39), dat “imagination is not a peripheral element of faith but rather an essential dimension” (Bryant 1985:1)⁶
- Die insig dat die Bybelse teks verbeelding – wat selfs in ons helderste oomblikke ook vasgevang kan raak in “our nightmarishly constructed worlds” (Brueggemann 1986:79) - kan voed om meer te verbeel(d) as die “possible” (Brueggemann 1993 [Texts]:49) en die “limited options” van ons wêreld (Brueggemann 1986:61) skep waardering en verbeeldingryke moontlikhede vir die funksionering van die Bybelse teks in die pastorale narratiewe terapie.

Dink net, verbeel jou net: “We are in the image of the One who keeps imagining us” (Brueggemann 1986:80).

Literatuurverwysings

Abernethy, W B en Mayher, P J sa. *Scripture and imagination: The empowering of faith*. New York: Pilgrim Press.

Bartholomew, C 1998. Reading the Old Testament in postmodern times. *Tyndale bulletin* 49(1), 1998.

Brueggemann, W 1986. The third world of evangelical imagination. *Horizons in Biblical Theology. An international dialogue* 8, (2).

---

⁶ Vergelyk in hierdie verband die artikel van Human, L H, Liebenberg, J & Müller, J C 2001. Morality, imagination and human decision-making. *Verbum et Ecclesia* 22(2), 300-313.

- Brueggemann, W 1988. *Israel's praise: Doxology against idolatry and ideology*. Philadelphia: Fortress Press.
- Brueggemann, W 1989. *Finally comes the poet: Daring speech for proclamation*. Minneapolis: Fortress Press.
- Brueggemann, W 1991. *Abiding Astonishment: Psalms, modernity, and the making of history*. Louisville, Kentucky: Westminster/John Knox Press.
- Brueggemann, W 1993. *Biblical perspectives on evangelism: Living in a three storied universe*. Nashville: Abingdon Press.
- Brueggemann, W 1993. *Texts under negotiation: The Bible and postmodern imagination*. Minneapolis: Fortress Press.
- Brueggemann, W 1995. Preaching as Reimagination. *Theology today* Vol 52(3).
- Brueggemann, W 1997. *Theology of the Old Testament: Testimony, dispute, advocacy*. Minneapolis: Fortress Press.
- Brueggemann, W 1998. Suffering produces hope. *Biblical Theology Bulletin* 28(3), 1998)
- Bryant, D J 1989. *Faith and the play of imagination: On the role of imagination in religion*. Macon: Mercer University Press.
- Coertze, J J 1992. *Die plek van verbeelding in die prediking*. Ongepubliseerde werkstuk met die oog op MTh (Bedieningspraktyk). Universiteit van Stellenbosch.
- Freedman, J & Combs, G 1996. *Narrative Therapy: The social construction of preferred realities*. New York: W W Norton & Company.
- Gerkin, C V 1991. *Prophetic Pastoral Practice: A Christian vision of life together*. Nashville: Abingdon Press.
- Human, L H, Liebenberg, J & Müller, J C 2001. Morality, imagination and human decision making. *Verbum et Ecclesia* 22(2), 300-313.
- Müller, J 1996. *Om tot verhaal te kom. Pastorale gesinsterapie*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing.
- Müller, J 2000. *Reis-geselskap: Die kuns van verhalende pastorale gesprekvoering*. Wellington: Lux Verbi BM.
- Müller, J C en Maritz, B 1998. Die waarde van metafore binne die hermeneuties-pastorale sisteem. *Praktiese Teologie in Suid-Afrika* 13(1),1998.

Patton, J 1994. Pastoral postmodernism: A challenge to reclaim our texts. *Pastoral Psychology* Vol 43(1).

Penn, P 1985. Feed-forward: Future questions, future maps. *Family process* 24(3).

White, M 1986. Negative explanation, restraint, and double description: A template for family therapy. *Family process* 25(2).

White, M en Epston, D 1990. *Narrative means to therapeutic ends*. New York: W W Norton & Company.